

**SOCIÁLNĚ – PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ
A ŠKOLA**

Město Kyjov 2016

MĚSTO KYJOV

Městský úřad Kyjov

Odbor sociálních věcí

Masarykovo nám. 30, 697 01 KYJOV

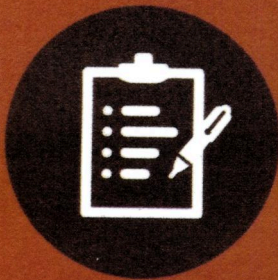
tel.: 518 697 401, fax: 518 614 097

e-mail: urad@mukyjov.cz

Tato publikace vznikla na základě potřeby informovat školy o možnostech spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí Městského úřadu Kyjov.

Zásadním materiálem, který je použitý v této publikaci, je **Metodika ke katalogu podpůrných opatření**. Z této metodiky byla použita v původním znění pasáž č. 2 Sociálně-právní ochrana dětí a škola. Doplněno praktickými otázkami a odpověďmi ve vztahu škola a sociálně-právní ochrana dětí.

Závěrem jsou uvedeny kontakty pracovníků sociálně-právní ochrany dětí Městského úřadu Kyjov a kontakty spolupracujících organizací.

METODIKA KE KATALOGU PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ

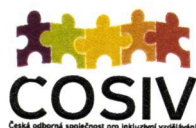
K DÍLČÍ ČÁSTI
PRO ŽÁKY S POTŘEBOU PODPORY
VE VZDĚLÁVÁNÍ Z DŮVODU
SOCIÁLNÍHO ZNEVÝHODNĚNÍ

Lenka Felcmanová a kolektiv

SYSTÉMOVÁ PODPORA
INKLUZIVNÍHO
VZDĚLÁVÁNÍ V ČR

Partneři projektu:

Recenzenti:

doc. PhDr. et PhDr. Martin Kaleja, Ph.D.

PhDr. David Čáp

Autorský tým:

Mgr. Lenka Brodská

Mgr. Lenka Felcmanová

Mgr. Klára Horáčková

Mgr. Jan Klusáček

PhDr. Lenka Krejčová, Ph.D.

Mgr. Simona Pekárková

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Publikace vznikla díky projektu Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR CZ.1.07/1.2.00/43.0003. Tento projekt je spolufinancován ESF a státním rozpočtem ČR.

Neoprávněné užití tohoto díla je porušením autorských práv a může zakládat občanskoprávní, správněprávní, popř. trestněprávní odpovědnost.

METODIKA KE KATALOGU PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ
K DÍLČÍ ČÁSTI
PRO ŽÁKY S POTŘEBOU PODPORY VE VZDĚLÁVÁNÍ Z DŮVODU
SOCIÁLNÍHO ZNEVÝHODNĚNÍ

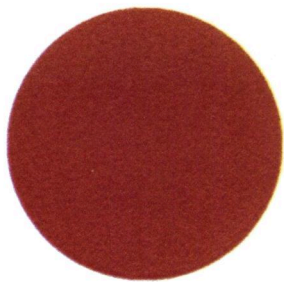
1. vydání

© Lenka Felcmanová a kol., 2015

© Univerzita Palackého v Olomouci, 2015

ISBN 978-80-244-4672-1 (tištěná verze)

ISBN 978-80-244-4765-0 (elektronická verze)

SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ A ŠKOLA

MGR. LENKA FELCMANOVÁ,
MGR. JAN KLUSÁČEK A KOL.

CO JE SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ?

Sociálně-právní ochrana dětí (dále také SPOD) je ochrana zájmů dítěte, jeho vývoje a zajištění řádné výchovy. Dále zahrnuje působení k obnovení narušených funkcí rodiny i zajištění náhradního rodinného prostředí, nemůže-li dítě žít ve vlastní rodině. Hlavním hlediskem SPOD je zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Při zajišťování SPOD se také přihlíží k širšímu sociálnímu prostředí dítěte.

Nejdůležitějším dokumentem v ochraně dětí je Úmluva o právech dítěte. SPOD je v České republice upravena zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a vyhláškou č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

SPOD zajišťují **orgány sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD)**, zejména v obcích s rozšířenou působností. **Ochrana dětí je však záležitostí celé společnosti. Nezastupitelnou a důležitou roli v SPOD mají také školy.** Dítě ve škole tráví velkou část dne, s učiteli se vidá každý všední den, většinou po dobu několika let. Učitel dítě zná, má k němu vytvořený vztah a většinou pozná, pokud se např. dítě začne chovat jinak, než je pro něj obvyklé.

Podle § 6 **zákona č. 359/1999 Sb.** se SPOD vztahuje zejména na děti:

a) jejichž rodiče

1. zemřeli,

2. neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, nebo

3. nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti;

b) které byly svěřeny do výchovy jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřením dítěte do její výchovy;

c) které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženy závislostí, živí se prostitucí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití;

d) které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte;

e) na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezřelí ze spáchání takového činu;

f) které jsou na základě žádostí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umísťovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti nebo jejich umístění v takových zařízeních trvá déle než 6 měsíců;

g) které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami;

h) které jsou žadateli o udělení mezinárodní ochrany, azylanty nebo osobami požívajícími doplňkové ochrany, a které se na území České republiky nacházejí bez doprovodu rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu;

pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou anebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí.

Z výše uvedeného je patrné, že SPOD se vztahuje na děti, jejichž rodiče nežijí nebo nevykonávají dostatečně řádně povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti. Vztahuje se také na děti, které zanedbávají školní docházku, jsou ohrožené závislostí na návykových látkách, provozují prostituci, spáchaly trestný čin nebo opakovaně páchají přestupky. Ochrana také náleží dětem, na kterých byl spáchán trestný čin nebo je podezření ze spáchání trestného činu, a dětem, které jsou ohroženy násilím jak ze strany rodičů, tak i jiných osob. SPOD se také vztahuje na děti, které jsou opakovaně umístovány do různých pobytových zařízení nebo v těchto zařízeních pobývají déle než 6 měsíců, a na nezletilé žadatele o azyl bez doprovodu dospělé osoby.

Sociálně-právní ochrana dětem náleží, pokud výše uvedené okolnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dítěte.

Dítě **má právo požádat** orgány sociálně-právní ochrany dětí a také školy a školská zařízení **o pomoc při ochraně svého života a svých práv**. Toto může učinit i bez vědomí rodičů.

Ochrana dětí odráží následující schéma:

Veřejné služby

Škola, zájmové kroužky,
komunita

PREVENCE

Služby podpory

Krátkodobé a
střednědobé intervence

PODPORA DÍTĚTE A RODINY

Orgán sociálně- právní ochrany dětí

Výchovná opatření,
náhradní rodinná péče,
ústavní výchova

SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ

MÍRA ZÁVAŽNOSTI

VEŘEJNÉ SLUŽBY

Pokud má dítě relativně méně závažné problémy, v optimálním případě nastupuje řešení na úrovni prevence ze strany školy. Například pokud rodina neposkytuje dítěti dostatečnou podporu ve vzdělávání, dítě má problémy s docházkou do školy apod., škola by měla ve spolupráci s dítětem a jeho rodinou usilovat o nalezení uspokojivého řešení.

SLUŽBY PODPORY

Pokud řešení na úrovni spolupráce školy a rodiny dítěte není nalezeno či nefunguje, přichází na řadu zapojení orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Ten má možnost do řešení situace dítěte mimo školy zapojit i další subjekty. Jsou to např. poskytovatelé sociálních služeb – nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, terénní programy, dobrovolnické organizace atd. Škola sama může také spolupracovat s poskytovatelem sociálních služeb. Například v případech méně závažného zanedbávání dětí mohou pracovníci školy jejich rodičům doporučit využití sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, která rodině poskytne podporu při péči o dítě, a nemusí tak dojít k intervenci OSPOD (viz Příklad dobré praxe).

ORGÁN SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

V nejzávažnějších případech ohrožení dítěte je zapojení orgánu sociálně-právní ochrany dětí nezbytné. V tomto případě se již jedná o sociálně-právní ochranu dětí v pravém smyslu slova. OSPOD může k řešení situace dítěte přizvat různé subjekty, ve výjimečných případech a při dodržení stanovených postupů může dojít i k odebrání dítěte z rodiny.

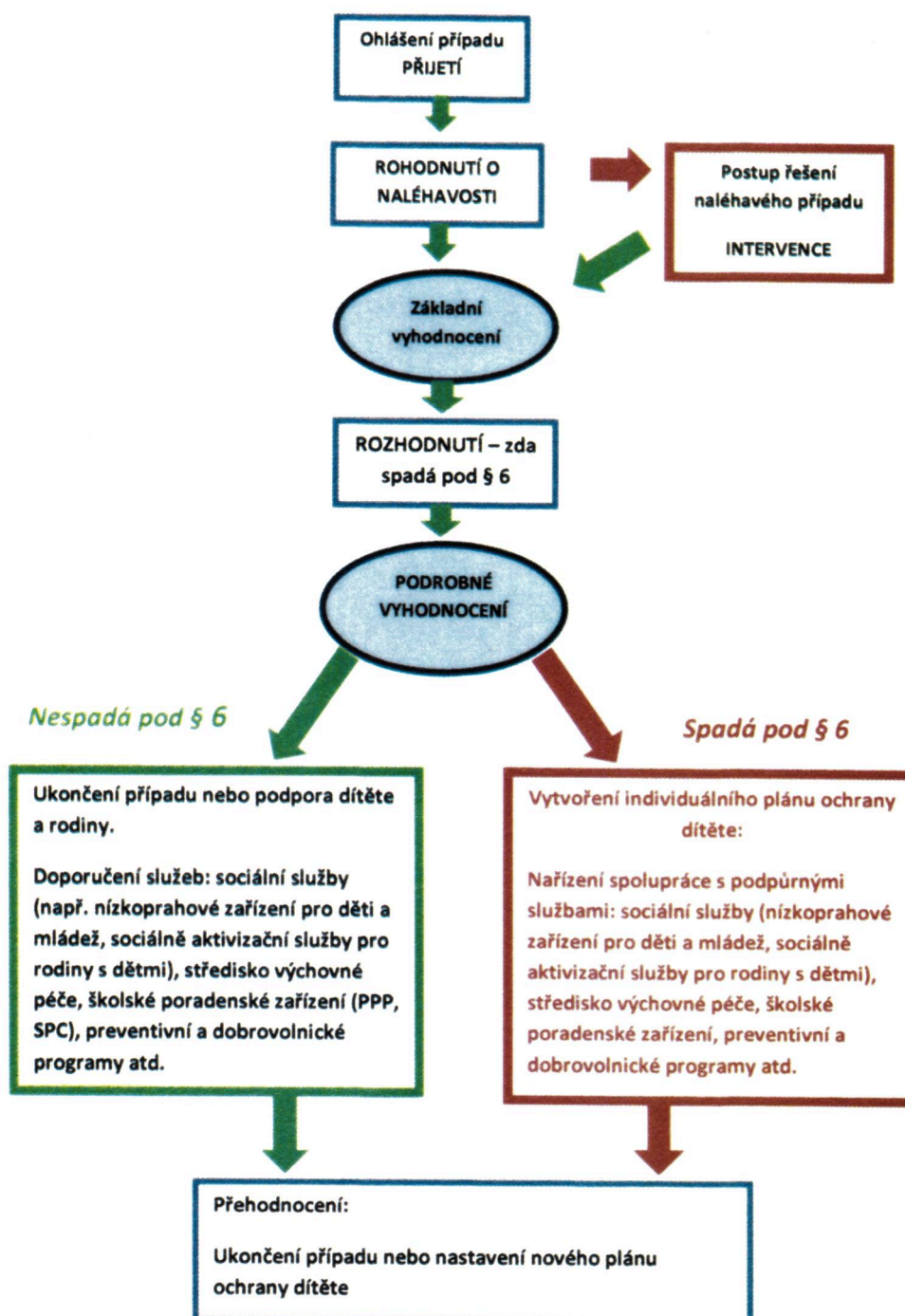
Příklad dobré praxe – spolupráce základní školy s poskytovatelem sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi v Litomyšli

Základní škola v Litomyšli spolupracuje se sociálně aktivizační službou pro rodiny s dětmi zajišťovanou oblastní charitou Litomyšl. Sociálně aktivizační služba podporuje rodiny v hospodaření s penězi, péči o děti a jejich přípravě do školy. Může také zajistit doučování, zdarma poskytuje volnočasové aktivity (např. navštěvování nízkoprahového klubu pro děti a mládež) a další služby. Díky spolupráci základní školy s poskytovatelem sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi se předchází ohrožení dítěte, jeho školní neúspěšnosti či uplatňování represivních opatření spočívajících v odebrání dítěte z rodiny.

Vyhledání dostupné sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

Průběžně aktualizovaný seznam všech sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi poskytovaných v České republice je dostupný na internetové stránce <http://iregistr.mpsv.cz>. Vyhledávání služby je velmi snadné – je třeba zadat „vyhledání služby“, vybrat okres a zvolit kategorii „sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi“. V registru se zobrazí seznam všech poskytovatelů sociálně aktivizačních služeb v daném okrese, včetně telefonického i emailového kontaktu.

Následující schéma ukazuje, jak vypadá proces ochrany dětí orgánem sociálně-právní ochrany dětí:

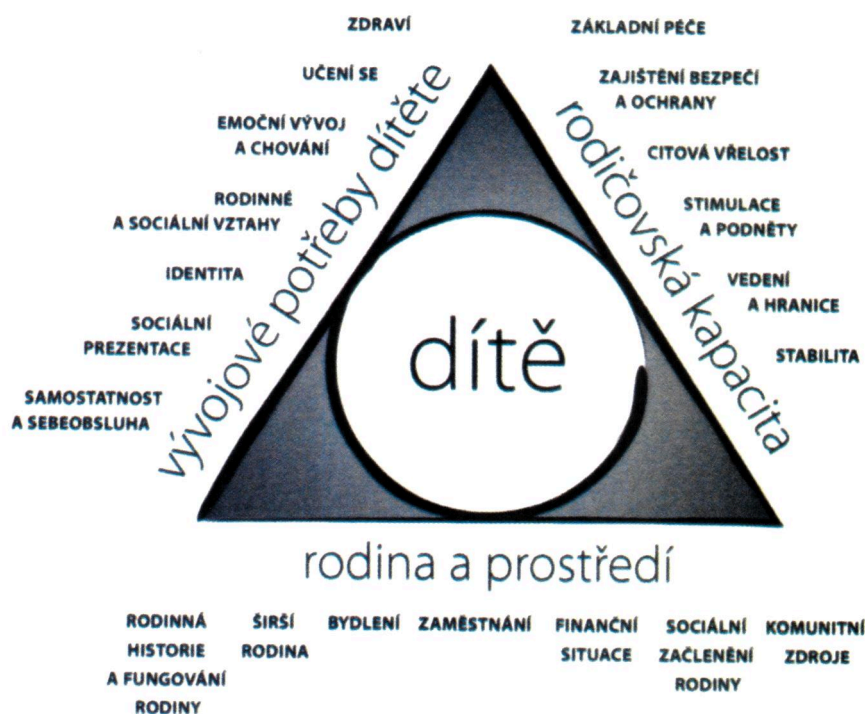

Při přijetí oznámení OSPOD provede vyhodnocení potřeb dítěte. Vyhodnocování se zaměřuje na zjišťování míry naplňování potřeb dítěte. V praxi se jedná o zjišťování co nejvíce informací o dítěti, jeho rodině a širším sociálním prostředí, ve kterém žije.

Vyhodnocování se zaměřuje na tři základní oblasti:

1. vývojové potřeby dítěte,
2. rodičovské kompetence,
3. rodina a prostředí dítěte.

VYHODNOCOVACÍ RÁMEC

V případě, že je na základě vyhodnocení potřeb dítěte konstatována potřeba sociálně-právní ochrany, následuje tvorba individuálního plánu ochrany dítěte. Jeho cílem je naplánování opatření směřujících k naplnění potřeb dítěte. Tvorba individuálního plánu ochrany dítěte se může uskutečnit na tzv. případové konferenci. Následuje samotná realizace plánu, většinou za podpory dalších organizací. Celý tento proces se nezřídka i několikrát opakuje, než dojde ke zlepšení situace dítěte do té míry, že již nespadá do SPOD.

ROLE ŠKOLY V SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANĚ DĚTÍ

Škola má v sociálně-právní ochraně dětí nezastupitelnou úlohu.

Role školy může spočívat:

1. v oznámení dítěte, u kterého je podezření, že spadá do SPOD,
2. ve spolupráci s OSPOD na vyhodnocování potřeb dítěte,
3. ve spolupráci na tvorbě a realizaci individuálního plánu ochrany dítěte,
4. v účasti na případové konferenci,
5. v naplňování potřeb dítěte způsobem stanoveným v individuálním plánu ochrany dítěte.

Pracovníci školy mohou být požádáni o podání informací o dítěti ústní nebo písemnou formou. Pracovníci školy se také mohou podílet na naplňování potřeb dítěte a individuálního plánu ochrany dítěte. Nejčastěji se jedná o opatření týkající se vzdělávacích potřeb dítěte – např. zajištění doučování, pomoc při vypracování domácích úkolů atd. Může se jednat o i další činnosti, které přispívají ke zlepšení situace dítěte.

PŘÍPADOVÉ KONFERENCE A ÚČAST PRACOVNÍKŮ ŠKOLY

Jak bylo řečeno výše, orgány sociálně-právní ochrany dětí mohou pořádat případové konference pro řešení konkrétních situací ohrožených dětí a jejich rodin.

Cílem případových konferencí **je zapojení rodičů a dalších osob podílejících se na ochraně dítěte při hledání možností efektivního řešení situace dítěte a jeho následné realizaci.** Okruh zapojených osob a subjektů určuje a koordinuje OSPOD. Může se jednat zejména o pracovníky škol a školských zařízení, poskytovatele sociálních služeb, lékaře a pracovníky zdravotnických zařízení, dále také pracovníky Probační a mediační služby České republiky a další odborné pracovníky (např. psychology, speciální pedagogy). Výstupem případové konference by měly být úkoly a kroky pro jednotlivé účastníky setkání vedoucí ke zlepšení situace dítěte.

Účast přizvaných osob na případové konferenci je považována za jiný úkon v obecném zájmu, při kterém **vzniká povinnost zaměstnavatele uvolnit zaměstnance k účasti na tomto jednání a zúčastněným osobám vzniká právo na náhradu mzdy nebo na náhradu ušlého výdělku obdobně jako v případě účasti na jednání komise pro sociálně-právní ochranu dětí.**

Účast na případové konferenci je dobrovolná. Školy a školská zařízení by však **měly poskytovat součinnost při realizaci případových konferencí vysláním zástupce** (zástupců) školy, resp. školského zařízení, který je nejlépe obeznámen s případem dítěte, v případě školy zároveň zástupce, který se aktivně podílí na jeho vzdělávání (např. třídní učitel).

OZNAMOVACÍ POVINNOST

Oznamovací povinnost vyplývající školám a školským zařízením ze zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Školám a školským zařízením a dalším jmenovitě uvedeným subjektům je zákonem o sociálně-právní ochraně dětí **uložena povinnost oznámit** orgánu sociálně-právní ochrany dětí podezření z poškozování zájmu dítěte **bezprostředně po zjištění skutečností**, které tomu nasvědčují.

Za splnění oznamovací povinnosti vyplývající ze zákona o sociálně-právní ochraně dětí **odpovídá ředitel školy / školského zařízení.**

V případech úkonů, které spadají do oblasti sociálně-právní ochrany dítěte, **se informace o dítěti předávají bez souhlasu subjektu údajů** (zákonných zástupců, zletilého dítěte) na základě ustanovení § 5 odst. 2 písm. a) a na základě § 9 písm. f) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů. **Pracovník školy či školského zařízení tedy není v tomto případě vázán k ochraně osobních údajů.**

OZNAMOVACÍ POVINNOST VYPLÝVAJÍCÍ ZE ZÁKONA Č. 40/2009 SB., TRESTNÍHO ZÁKONÍKU

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v ustanovení § 367 definuje trestný čin **nepřekazení trestného činu**, který je páchan nebo se připravuje. Zákon vyjmenovává protiprávní jednání, které je povinností překazit. Překazit trestný čin lze včasným oznámením policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci a také jednáním, které v dané situaci umožňuje zabránění v pokračování nebo dokonání trestného činu. U dětí a mladistvých se jedná zejména o trestné činy znásilnění, pohlavního zneužití, týrání svěřené osoby a zneužití dítěte k výrobě pornografie.

V ustanovení § 368 trestního zákoníku je dále definován trestný čin **neoznámení trestného činu** spáchaného jinou osobou. V tomto případě se jedná o neoznámení již dokonání protiprávního jednání. U dětí a mladistvých se jedná zejména o trestné činy týrání svěřené osoby, těžkého ublížení na zdraví a zneužití dítěte k výrobě pornografie.

Pokud se kterýkoliv pracovník školy nebo školského zařízení hodnověrně dozví, že jiná osoba páchá trestný čin uvedený v § 367 nebo v minulosti spáchala trestný čin uvedený v § 368 a bezodkladně tuto skutečnost neoznámí, je jeho počínání kvalifikováno jako trestný čin spojený s odnětím svobody až na tři roky. Výjimkou jsou situace, ve kterých by oznamovateli či osobě jemu blízké v důsledku splnění oznamovací povinnosti bezprostředně hrozila smrt nebo těžká újma na zdraví.

Neoznámení páchaného či připravovaného trestného činu znásilnění, zneužívání či týrání dítěte či mladistvého je tedy samo o sobě považováno za trestný čin. To samé platí i pro neoznámení v minulosti spáchaného trestného činu týrání či těžkého ublížení na zdraví dítěte či mladistvého.

ROZDÍL MEZI OKOLNOSTMI SPLNĚNÍ OZNAMOVACÍ POVINNOSTI UVEDENÝMI V TRESTNÍM ZÁKONÍKU A ZÁKONĚ O SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANĚ DĚTÍ

Ustanovení § 367 a § 368 trestního zákoníku se vztahují na **konkrétní osobu, která se hodnověrně dozví o páchání trestného činu / dokonaném protiprávním jednání**. V případě prokázání trestného činu nepřekažení, resp. neoznámení trestného činu nese právní důsledky ta osoba, která se o týrání či zneužívání dítěte dozvěděla. Termín „hodnověrně dozví“ není právně vyložen. Lze dovodit, že se jedná zejména o situace, kdy se dítě pracovníkovi školy svěří přímo, může se ale jednat také o situaci, kdy se dítě svěří spolužákovi, který to následně oznámí pracovníkovi školy, a pravdivost sdělení potvrzují i závěry z dlouhodobého pozorování dítěte, případně když dítě o své situaci informuje pracovníky školy prostřednictvím schránky důvěry.

Zákon o sociálně-právně právní ochraně dětí ukládá školám a školským poradenským zařízením oznamovací povinnost v případě podezření z poškozování zájmu dítěte bezprostředně po zjištění skutečností, které nasvědčují tomu, že je dítě týráno, zneužíváno, resp. zanedbáváno. Ve vztahu k plnění oznamovací povinnosti vyplývající ze **zákona o sociálně-právní ochraně dětí je zodpovědnou osobou** ředitel školy. Proto je důležité o podezření informovat právě ředitele školy. Zákon zároveň nevyklučuje, aby se na orgán sociálně-právní ochrany dětí obrátil přímo i jiný pracovník školy.

OŠETŘENÍ PROBLEMATIKY SYNDROMU TÝRANÉHO, ZNEUŽÍVANÉHO A ZANEDBÁVANÉHO DÍTĚTE – SYNDROM CAN

Problematika týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte spadá do oblasti prevence rizikového chování (sociálně patologických jevů), která je v základních a středních školách koordinována metodikem prevence. V mateřských školách je problematika primární prevence součástí vzdělávacího obsahu a promítá se do většiny vzdělávacích oblastí.

Problematiku syndromu CAN je v rámci školy třeba ošetřit ve třech rovinách:

1. zajištění informovanosti všech pracovníků školy,
2. stanovení postupu v případě podezření na výskyt syndromu CAN u některého z žáků školy,
3. zvyšování povědomí o syndromu CAN a vhodných způsobech řešení v rámci programů primární prevence či v rámci výuky (výchovné činnosti) ve vhodných vzdělávacích oblastech či předmětech.

INFORMOVÁNÍ PRACOVNÍKŮ ŠKOLY

Pověřený pracovník školy (v základní a střední škole nejčastěji školní metodik prevence, případně výchovný poradce, v mateřské škole ředitelka či vedoucí učitelka) **informuje všechny pracovníky školy (pedagogické i nepedagogické) o projevech syndromu CAN, žádoucím postupu řešení a právních důsledcích neoznámení či nepřekažení trestného činu páchaného na dítěti.**

Je nezbytné, aby všichni pracovníci školy, kteří jsou v přímém kontaktu s dětmi, byli seznámeni se stanoveným postupem a znali své povinnosti vyplývající z platné legislativy a vhodný postup řešení situace dítěte, který bude pro dítě samotné co možná nejšetrnější. Dítě se může svěřit kterémukoliv pracovníkovi školy, kterému důvěřuje, proto by také nepedagogičtí pracovníci, kteří jsou v přímém kontaktu s dětmi, neměli být při informování opomenuti.

Pro tyto účely je možné zajistit proškolení pracovníků školy pracovníky OSPOD nebo pracovníky neziskových organizací, které se touto problematikou zabývají.

Je důležité zdůraznit, že v případě, že se pracovník školy hodnověrně dozví o páchání uvedených trestných činů a sdělí tuto skutečnost dalšímu pracovníkovi školy, oznamovací povinnost a trestněprávní důsledky nepřekažení či neoznámení trestného činu se vztahují také na tuto osobu. Např. informuje-li učitel ředitele školy o tom, že zjistil, že některé z dětí je týráno či zneužíváno, i ředitel se stává osobou, která se hodnověrně dozvěděla o páchání trestného činu a v případě nepřekažení páchaného trestného činu se trestného činu sám dopouští.

POSTUP PŘI PLNĚNÍ OZNAMOVACÍ POVINNOSTI

Jak již bylo popsáno výše, škola prostřednictvím ředitele školy informuje místně příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí v případě, že pracovníci školy mají podezření, že některé z dětí je týráno, zneužíváno či zanedbáváno. Policii České republiky kontaktuje jakýkoliv pracovník školy, který nabyl jistoty, že na některém z dětí došlo či dochází k páchání trestného činu týrání, těžkého ublížení na zdraví, znásilnění nebo pohlavního zneužití. Je-li kontaktování orgánů činných v trestním řízení nevyhnutelné, **je vhodné nejprve kontaktovat místně příslušný OSPOD a následně Policii ČR či státního zástupce.** Pracovníci OSPOD zhodnotí relevanci zapojení Policie ČR a buď ji kontaktují sami, nebo doporučí, aby ji kontaktovala škola.

Rozhodně není úkolem pracovníků školy zajišťovat důkazy, které by podezření z páchání trestného činu prokázaly. Škola má povinnost informovat OSPOD i v případě zatím neprokázaného podezření.

V případě kontaktování Policie ČR je vhodné vyžádat přítomnost specialisty na problematiku násilné trestné činnosti páchané na dětech (většinou se jedná o pracovníka služby kriminální policie a vyšetřování). Policie ČR v takovýchto případech spolupracuje s OSPOD, pracovník OSPOD asistuje pracovníkům Policie ČR při rozhovoru s dítětem.

Doporučený postup

Získáme hodnověrnou informaci o týrání, zneužívání nebo závažnějším zanedbávání dítěte

Informujeme ředitele školy, bezodkladně kontaktujeme OSPOD

V případě podezření na týrání nebo zneužívání v součinnosti s OSPOD kontaktujeme Policii ČR (pokud to pracovník OSPOD doporučí) a vyžádáme si odborníka zaměřeného na trestnou činnost týrání a zneužívání dětí a mladistvých

TÝRÁNÍ

Tělesné týrání zahrnuje všechny akty násilí na dítěti, při kterých dochází k tělesnému zranění dítěte, k jeho trvalému postižení nebo v krajních případech k jeho usmrcení. Pod pojem tělesné týrání zařazují někteří odborníci i pravidelné tělesné trestání dítěte užívané jako výchovný prostředek.

Při tělesném týrání aktivní povahy dochází ke zraněním, postižení orgánů či jejich funkcí. Zranění mohou být

- zjevná (otevřená) – např. otevřené rány, oděrky, popáleniny apod.;
- skrytá (zavřená) – např. otřesy mozku, míchy, poranění svalů, šlach, nervů, cév, nitrobršních orgánů

PSYCHICKÉ TÝRÁNÍ

Jde o nejrozšířenější a zároveň nejobtížněji rozpoznatelnou formu týrání. Může mít formu slovních útoků, opakovaného ponižování, odmítání či zavrhování dítěte, vystavení dítěte domácím konfliktům, kladení nepřiměřených nároků na dítě. U dítěte se v důsledku psychického týrání může rozvinout porucha příjmu potravy, porucha spánku či deprese, častěji se také stává obětí šikany.

Příznaky, které signalizují týrání:

- poranění (např. škrábance, řezné rány, opařeniny) nebo popáleniny na kůži nevysvětlitelného původu, zvláště vyskytují-li se opakovaně;
- otoky částí těla, natržení ušního boltce, lysiny, stopy na kůži po bolestivém kontaktu s nějakým předmětem (např. po úderu rukou, tvrdým předmětem nebo po svazování);
- opakované zlomeniny (často spontánně zhojené), poranění zubů či měkkých částí dutiny ústní apod.;

- nepravděpodobná zdůvodnění poranění dítětem či o ně pečující dospělou osobou;
- nechuť dítěte o poraněních hovořit;
- neochota dítěte odhalovat tělo (v teplých dnech), strach ze svlékání (např. před hodinou tělocviku);

a také nápadné projevy v chování (projevují se u všech forem násilí na dítěti):

- úzkostné reakce v přítomnosti konkrétních osob (rodičů, příbuzných či jiných osob blízkých rodině dítěte);
- otálení či nechuť k návratu domů či odchodu ze školy s konkrétní osobou;
- sklony k sebepoškozování a sebetrýznění nebo zvýšená agresivita vůči ostatním;
- útoky z domova;
- nezáměr o školní i mimoškolní aktivity, záškoláctví;
- nápadné projevy lhostejnosti;
- výkyvy či náhlý pokles školního výkonu;
- obtíže v sociální interakci a komunikaci, vyhýbavé chování, izolace;
- snížené sebehodnocení;
- celková zvýšená úzkostnost, projevy strachu a obav bez zjevné příčiny;
- déletrvajících smutek, zamlklost;
- zvýšená emoční dráždivost, neadekvátní emoční reakce na běžné podněty (zvýšená plačtivost, stavy afektu, agresivní reakce);
- enuréza (pomočování), enkopréza (neudržení stolice);
- nápadnosti ve stravovacích návycích (bezdůvodné stavy nevolnosti, odmítání jídla či přejídání).

Je důležité nenechat se ovlivnit prostředím, ze kterého dítě pochází, protože je prokázáno, že týrané a zneužívané jsou děti ze všech sociálních vrstev.

DOPORUČENÝ POSTUP PŘI ŘEŠENÍ SITUACE DÍTĚTE V PŘÍPADECH TÝRÁNÍ

V případě, že některý z pracovníků školy u dítěte zpozoruje projevy vzbuzující podezření z týrání (změny či nápadnosti v chování, fyzické stopy), měl by se pokusit **navázat s dítětem rozhovor**, případně požádá pracovníka školy, se kterým má dítě bližší vztah (např. třídního učitele), aby s dítětem promluvil. Je žádoucí, aby osobou, která má s dítětem hovořit, byla osoba, která u dítěte vzbuzuje důvěru a ke které má dítě sympatie. Je třeba pro rozhovor zvolit vhodné prostory, které zajistí soukromí a bezpečí (nebude zde hrozit náhodné vyrušení ostatními dětmi či jiným pracovníkem školy). Pro navození méně formální atmosféry můžeme dítěti nabídnout drobné občerstvení. Zpočátku je třeba vést rozhovor širěji (ptáme se, jak se dítěti aktuálně daří, případně se zeptáme na zážitek z nedávno realizované společné akce školy – výlet, sportovní den apod.). Je třeba podpořit dítě v tom, aby se o své situaci samo rozhovořilo, proto je vhodné volit spíše otevřené otázky a vyvarovat se přehnaně emotivních reakcí nebo kritiky. Otázky je třeba klást maximálně citlivě. Je vhodné

verbálními i neverbálními projevy dítě přiměřeně povzbuzovat a vzbuzovat v něm pocit, že mu chceme pomoci a že nám může důvěřovat.

Sdělí-li dítě bližší podrobnosti o týrání a potvrdí tak předchozí podezření, je třeba dítě ocenit za to, že dokázalo o něčem tak těžkém hovořit. Je nezbytné dítě ujistit, že uděláte vše proto, aby se jeho situace zlepšila, a vysvětlit mu, že na uspokojivé řešení sami nestačíme a je třeba zapojit další odborníky, kteří dětem v takovýchto situacích pomáhají. **Kontaktovat relevantní subjekty (především OSPOD) je nezbytné i v případě, že dítě zapojení dalších osob či institucí odmítá.** Je třeba dítěti šetrně sdělit, že to udělat musíme. Je dobré dětem vysvětlit, že to takto ukládá zákon (vysvětlení přizpůsobíme věku dítěte), můžeme tím zmírnit či zcela eliminovat pocit křivdy či zrady. **Nikdy se nesnažíme přimět dítě k hovoru slibem,** že to, co nám řekne, nikomu nepovíme. Zároveň opakovaně dítě ujišťujeme o tom, že to, co zažívalo, si dítě samo nijak nezavinilo a že ho budeme podporovat, jak nejlépe budeme z pozice pracovníka školy moci.

V případě, že dítě přímo nepotvrdí, že je týrané (je nedůvěřivé, nedokáže o své situaci hovořit přímo), nebo se nám nedaří komunikaci s dítětem navázat, můžeme dítěti nabídnout možnost kontaktování Linky bezpečí, na kterou mu následně předáme kontakt. Popíšeme, v čem služba linky spočívá, a zdůrazníme, že je jen na něm samém, zda linku kontaktuje a co pracovníkům linky sdělí, že jej nikdo nebude k ničemu nutit. Dítě o možnosti využití Linky bezpečí můžeme informovat v rámci rozhovoru, a pokud se jej nedaří navázat, je vhodné téma operativně citlivě zařadit do výuky. Kontakty na Linku bezpečí a další podobné organizace by měly být ve škole viditelně vyvěšeny.

V případě, že se s dítětem nedaří navázat bližší kontakt, je možné vhodný postup konzultovat se školským poradenským zařízením (pedagogicko-psychologickou poradnou, střediskem výchovné péče) či poradenským pracovištěm, které se na problematiku syndromu CAN specializuje (Linka důvěry Dětského krizového centra, tel. **241 484 149, 777 715 215**). **V tomto případě nesdělujeme jméno dítěte, ale ptáme se na obecná doporučení, jak pracovníci školy mohou v dané situaci postupovat.**

Pracovník školy může v případě podezření na týrání dítěte kontaktovat rodiče (zákonné zástupce) dítěte a případně se též zeptat spolužáků či sourozenců dítěte na možné příčiny pozorovaných projevů. Může tak získat další informace o situaci dítěte.

Pokud se pracovník školy v rámci zjišťování příčin potíží dítěte rozhodne kontaktovat rodiče (identické projevy mohou signalizovat také šikanu), **měl by se v rámci rozhovoru s rodiči vyvarovat přímé konfrontace.** Rozhovor by měl být veden tak, že pracovník školy vyjádří obavu či znepokojení nad konkrétními projevy v chování dítěte či znaky fyzického násilí, které popíše a zeptá se, jak si rodiče vysvětlují jejich příčinu. Je možné, že učitel společně s rodiči odhalí šikanu či jinou příčinu problémů dítěte.

Velmi důležité je **pozorování verbálních i neverbálních projevů rodičů při rozhovoru** (např. zjevný nesoulad mezi obsahem sdělované informace a neverbálními signály, které rodič vysílá, vyhýbavé odpovědi, nevhodně hovořit o příčinách potíží dítěte). Závěry z pozorování rodičů při rozhovoru mohou být dalším vodítkem pro potvrzení podezření z domácího týrání dítěte. Reakce rodiče, který dítěti nijak neubližuje, bude směřovat ke snaze o co nejrychlejší odhalení příčin potíží dítěte. Rodič bude sám aktivní při snaze dítěti pomoci. Ani v případě takové reakce však podezření nelze zcela vyloučit. **Je velmi důležité**

sledovat projevy v chování dítěte či znaky fyzického násilí po kontaktování rodičů.

Pokud rozhovor s rodiči nepřinese podstatné informace a projevy týrání u dítěte přetrvávají, je možné opětovně situaci konzultovat s odborným pracovištěm či již bez zbytečného odkladu kontaktovat orgán sociálně-právní ochrany dětí. Pozornost je třeba věnovat také situaci, kdy očividně v návaznosti na rozhovor s rodiči u dítěte dojde ke snížení či vymizení zjevných známek fyzického týrání. I v tomto případě je žádoucí situaci dítěte konzultovat s pracovníky OSPOD, neboť tato reakce nezřídka svědčí o tom, že dítě je týráno v rodině, resp. rodiče dítěte vědí o původci agrese vůči dítěti. Kontaktování kompetentních orgánů je žádoucí i proto, že v této situaci hrozí vysoké riziko přechodu ke skrytějším formám týrání dítěte ze strany agresora.

O každém rozhovoru nebo informaci, kterou dítě svěří, je dobré udělat krátký zápis s uvedením data, kdy byly informace získány. V případě následného šetření tak bude zajištěno předání všech informací, aniž by došlo ke zkreslení nebo opomenutí.

Je prakticky nemožné stanovit přesnou a univerzální hranici toho, kdy je podezření z týrání dostatečně silné a je třeba informovat další instituce. **V žádném případě bychom neměli čekat do doby, kdy nabudeme nezvratné jistoty, že k týrání dítěte dochází.** Na druhou stranu, vzhledem k dopadům zapojení policie či OSPOD na spolupráci školy s rodinou není vhodné kontaktování policie či OSPOD v případech, kdy máme jen velmi slabé podezření z týrání založené na minimálním množství informací. V tomto případě se snažíme získat další informace postupem uvedeným výše. Pro vyhodnocení ohrožení je vhodné, aby škola měla sestavený vyhodnocovací rámec nebo škálu, podle které se učitel ve svém rozhodování může řídit. Při tvorbě těchto nástrojů může škola vycházet z výše popsaných příznaků signalizujících týrání. **Vhodným řešením** v případech, kdy si nejsme jisti, zda již ohlásit naše podezření dalším institucím, je kontaktování odborníků na týrání, zanedbávání a zneužívání na **nonstop Lince důvěry Dětského krizového centra (241 484 149, 777 715 215).**

SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ

Sexuální zneužívání je nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu, aktivitě nebo jednání. Může být realizováno dotykovou i bezdotykovou formou.

Bezdotyková forma: exhibicionismus před dítětem, nucení dítěte ke svlékání, fotografování či sledování obnaženého dítěte, nucení ke sledování pornografických materiálů či sexuálních aktivit dospělých, slovní výpady se sexuálním podtextem, obtěžování prostřednictvím telefonu nebo internetu (používání obscénních výrazů či popisování sexuálních aktivit).

Dotyková forma: osahávání a ohmatávání erotogenních zón a genitálií, líbání s pronikáním jazyka do úst a na erotogenní zóny dítěte, nucení k orálním aktivitám a masturbaci pachatele, intrafemurální pohlavní styk (styk mezi stehna dítěte), znásilnění, zneužití k výrobě pornografie, prostituce a obchod s dětmi.

K nejčastějším příznakům sexuálního zneužívání patří:

- projevy v chování jsou stejné či obdobné jako u týraného dítěte;
- regrese k chování odpovídajícímu mladšímu věku;
- sexuální chování nepřiměřené věku dítěte;
- dítě dává najevo, že je špatné, zkažené nebo že zná určité tajemství;
- poranění v oblasti intimních partií (dítě může mít problémy se sezením na židli, při tělocviku).

V případě, že se dítě samo svěří, že bylo či je sexuálně zneužíváno, je třeba jej ocenit za to, že dokázalo o tom, co se mu stalo či děje, hovořit. Zbytečně se nevyptáváme na detaily zneužívání. Vyhneme se odsuzujícím výrokům směrem k pachateli. Dítě ujišťujeme o tom, že to, co se mu dělo, si samo nijak nezavinilo a sdělíme mu, že ho budeme podporovat, jak nejlépe budeme z pozice pracovníka školy moci. I v tomto případě je třeba dítěti citlivě oznámit, že musíme přizvat další osoby, bez kterých dítěti nelze účinně pomoci. Opět je třeba dítěti vysvětlit, proč to musíme udělat (ukládá to zákon). Při samotném sdělování je vhodné vyhnout se termínu „oznámit“, ale sdělení formulujeme tak, že **musíme přizvat další odborníky, bez kterých bychom dítěti nedokázali účinně pomoci**. Následně o zjištěných skutečnostech informujeme ředitele školy, případně také výchovného poradce (okruh osob by měl být co možná nejužší). Ředitel školy, případně pověřený pracovník kontaktuje místně příslušný OSPOD a v součinnosti s OSPOD také Policii ČR. V případě, že se sexuálního zneužívání dopouští rodič, informaci o tom, že se nám dítě svěřilo, rodiči nesdělujeme. **V tomto případě je důležité kontaktovat OSPOD a Policii ČR co nejdříve.**

V případě, že informaci zjistíme ze vzkazu uloženého ve schránce důvěry, dotazníku či jiným písemným způsobem, pokusíme se co nejdříve s dítětem navázat rozhovor (pravidla pro vedení rozhovoru jsou stejná jako v případě podezření na týrání dítěte). Dítě k odpovědím nenutíme, nepodsouváme mu své domněnky, podporujeme ho, aby se samo vyjádřilo.

V případě, že vzkaz není podepsán, se pokusíme s ostatními pracovníky školy zjistit, které dítě vzkaz napsalo; je důležité soustředit se na projevy chování dětí, které signalizují sexuální zneužívání. Případně se snažíme toto téma operativně zapojit do výuky, přičemž je třeba zdůraznit, jak je dobré se v dané situaci zachovat. I to může být pro dítě impulsem k vystoupení z anonymity. Důležité je, aby došlo k součinnosti všech třídních učitelů a informace se dostaly ke všem dětem. Můžeme např. operativně zařadit program primární prevence zaměřený na tuto problematiku (může jej zrealizovat školní metodik prevence, případně lze programy pro jednotlivé věkové kategorie objednat od prověřeného poskytovatele programů primární prevence). Obsah i způsob prezentovaných informací je třeba přizpůsobit věku dětí.

Pokud dítě vystoupí z anonymity a sexuální zneužívání potvrdí, postupujeme, jak bylo popsáno výše.

Pokud se o možném sexuálním zneužívání dozvíme od prostředníka (spolužáků dítěte, příbuzného), je vhodné porovnat zjištěné informace se závěry z pozorování dítěte (zda u dítěte pozorujeme některý z projevů sexuálního zneužívání). Pokusíme se o navázání kontaktu s dítětem, rozhodně však není na místě nátlak ani vyšetřování. Pokud informačnímu zdroji důvěřujeme a u dítěte pozorujeme projevy, které mohou nasvědčovat sexuálnímu

zneužívání, konzultujeme situaci s odborným pracovištěm a bez zbytečného odkladu kontaktujeme OSPOD.

Jestliže se dítě stalo obětí sexuálního zneužití neznámou osobou cestou do školy, je třeba bezodkladně kontaktovat orgán sociálně-právní ochrany dětí a v součinnosti s ním také Policii ČR a samozřejmě také rodiče (zákonné zástupce) dítěte. S dítětem vyčkáme do příchodu rodičů.

ZANEDBÁVÁNÍ DÍTĚTE

Zanedbávání dítěte často bývá v porovnání s týráním či zneužíváním hůře odhalitelné, jeho důsledky však rozhodně mohou být stejně závažné. Oblasti zanedbávání potřeb dítěte mohou být různé. Jedná se zejména o nedostatečné naplňování či ignoraci základních životních potřeb, jako je potřeba bezpečí, bezpodmínečného přijetí, lásky, ale také zdravotní péče a výživy. Zanedbávání vede k narušení vývoje a v extrémních případech i k ohrožení života dítěte. Formy a míra zanedbávání mohou být různé, a proto je poměrně široký i katalog možných projevů.

Příznaky zanedbávání dítěte mohou být:

- nevhodné oblečení (neadekvátní pro dané roční období nebo oblečení, které působí dítěti nepohodlí tím, že je příliš malé nebo příliš velké);
- častá únava a ospalost dítěte – dítě opakovaně usíná při výuce;
- nedostatečná osobní hygiena;
- nedostatečně zajištěná zdravotní péče (neléčení běžných onemocnění, zanedbání zubní hygieny a zubařské péče, nezajištění očkování, logopedické péče apod.);
- známky podvýživy, nedostatek nutričně vyvážené stravy – dítě nenosí svačiny (případně nosí svačiny s nízkou nutriční hodnotou), nechodí na obědy i ve dnech, kdy má odpolední výuku;
- nedostatečná podpora dítěte při vzdělávání (rodiče o vzdělávání dítěte nejeví zájem, nepomáhají mu s domácí přípravou, nezajistí mu podmínky pro domácí přípravu);
- dítě je často nuceno převzít odpovědnost za péči o své sourozence nebo jiné děti;
- nedostatečný dohled – dítě pobývá venku v neobvyklých hodinách, pobývá samo doma ve večerních hodinách;
- časté pozdní vyzvedávání dítěte z kolektivního zařízení (mateřské školy, školní družiny);
- odchod dítěte z domova (z donucení i vlastního rozhodnutí);
- časté pozdní příchody do školy, záškoláctví;
- chudé nebo výrazně špatné vztahy s rodiči;
- nadměrné vyžadování pozornosti dospělé osoby;
- tendence k rychlému citovému připoutání k cizí dospělé osobě;
- nedostatečně rozvinuté sociální a komunikační dovednosti, náročné chování, zvýšená agresivita, obdiv k radikálním politickým a náboženským hnutím apod.;
- citová plachost, zvýšená úzkostnost, uzavřenost, snížená sebeúcta, sebepoškozování;
- lhostejnost, apatie;

- neurotické návyky (kousání nehtů, vytrhávání vlasů nebo obočí apod.);
- rizikové chování.

Některé z uvedených projevů se mohou občas týkat většiny dětí. O zanedbávání péče o dítě lze hovořit tehdy, vyskytne-li se **více těchto faktorů po delší dobu**.

Důvody zanedbávání mohou být různé:

- rodiče se díky životní situaci, ve které se ocitli (tíživá finanční nebo bytová situace), nemohou o dítě adekvátně starat;
- rodiče sami pocházejí ze zanedbávajícího prostředí a nemají osvojené potřebné kompetence v oblasti adekvátní péče o dítě;
- rodiče se o dítě starat nechtějí.

Zanedbání se projevuje v emocionální, fyzické i duševní rovině a dítě výrazně handicapuje v mnoha oblastech života. Stejně jako na týrání a sexuální zneužívání **i na zanedbávání dětí se vztahuje oznamovací povinnost vyplývající ze zákona č. 359/1999 Sb.**

V některých případech může škola situaci aktivně řešit ve spolupráci s rodinou, případně pracovníkem OSPOD nebo neziskové organizace, která pracuje s ohroženými rodinami, zejména jedná-li se o zanedbávání v oblasti vzdělávacích potřeb dítěte. **Dítěti lze ve škole poskytnout vhodná podpůrná opatření, kterými jsou doučování, možnost vypracovávat domácí úkoly ve škole, zapůjčení či poskytnutí potřebných pomůcek (psací a výtvarné náčiní apod.).** Je důležité si uvědomit, že dítě za svou situaci nemůže a opakované postihování za nedostatečnou či nedbalou přípravu na výuku v těchto případech není žádoucím řešením. V případě potřeby některé školy nebo jejich zřizovatelé nabízejí možnost poskytnout dětem v tíživé situaci např. obědy nebo školní svačiny zdarma.

ZAJIŠTĚNÍ KONTAKTŮ NA KOMPETENTNÍ PRACOVNÍKY STÁTNÍCH ORGÁNŮ A ODBORNÍKY

Součástí standardních činností školního metodika prevence je také koordinace spolupráce školy s orgány státní správy a samosprávy a odbornými pracovišti, které mají v kompetenci problematiku prevence a intervence v oblasti sociálně patologických jevů (rizikového chování).

Školní metodik prevence by měl vést a pravidelně aktualizovat databázi kontaktů na pracovníky relevantních pracovišť v daném regionu. Jedná se zejména o kontakty na pracovníky školských poradenských zařízení (pedagogicko-psychologická poradna, speciálně pedagogické centrum, středisko výchovné péče), místně příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí, sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi, Policie České republiky, Dětského krizového centra, Linky bezpečí, Linky důvěry, poskytovatelů certifikovaných programů primární prevence a dalších.

ZVYŠOVÁNÍ POVĚDOMÍ O SYNDROMU CAN U ŽÁKŮ ŠKOLY

V základní škole je třeba problematiku zahrnout do aktivit primární prevence rizikového chování a do vzdělávací oblasti Člověk a zdraví. Téma syndromu CAN, zvláště pohlavního zneužívání, může být zařazeno také do sexuální výchovy. Problematiku lze s žáky řešit také v rámci třídnických hodin. V mateřské škole lze problematiku syndromu CAN citlivě a přiměřeně věku dětí zakomponovat prakticky do všech vzdělávacích oblastí. Je třeba informovat děti o problematice syndromu CAN, jeho projevech a zejména účinných způsobech řešení obtížné situace dítěte – **jak se má dítě zachovat, pokud je samo týrané, zneužívané či zanedbávané, a jak se má zachovat, pokud se dozví, že se to nějakému jinému dítěti děje.** Děti informujeme o tom, že jim nikdo nesmí ubližovat a také o všech právech, která mají. **Děti by se měly v průběhu školní docházky dozvídat, kde jsou hranice, které by neměl překračovat ani rodič, a také o tom, co dělat, pokud se setkají s projevy týrání, zneužívání či zanedbávání.** Každé dítě by se mělo co nejdříve dozvědět, co jsou takzvané tabu zóny na jeho těle a na koho se obrátit, pokud mu někdo začne ubližovat, nebo pokud má pochybnosti o správnosti chování dospělých osob k sobě samému či jinému dítěti.

Škola si může na seznámení s uvedenou problematikou, resp. její oživení přizvat odborníky z organizací, kteří se na ni zaměřují, či objednat program pro žáky od prověřeného poskytovatele programů primární prevence. Vhodné jsou interaktivně pojaté aktivity, které vyžadují aktivní zapojení dětí.

DOPORUČENÉ A POUŽITÉ INFORMAČNÍ ZDROJE:

- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
- MŠMT. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže č. j. 21291/2010-28.* Dostupné z: www.msmt.cz/file/20274_1_1/
- Špeciánová, Š. (2003). *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte.* Praha: Linde.
- www.ditekrize.cz
- www.cijedite.cz
- www.linkabezpeci.cz
- www.sancedetem.cz
- www.rodicovskalinka.cz

Otázky a odpovědi ve vztahu škola a OSPOD

V jakých případech je ze strany školy nutné kontaktovat orgán sociálně-právní ochrany dětí, resp. kdy je to povinné, kdy doporučené a v jakých případech to není nutné?

Existují-li ze strany školy či školského zařízení pochybnosti, zda konkrétní věc s orgánem sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“) řešit či nikoliv, vhodnějším se jeví aktivní přístup, založený na vzájemné komunikaci, která je základním úskalím spolupráce. Vždy je lepší variantou, jsou-li případné úkony ze strany OSPOD na základě podání či oznámení shledány jako nedůvodné, tj. že se na nezletilého nevztahuje ustanovení § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon“). Oproti tomu zanedbání nebo podcenění situace může mít nevratné a závažné následky, kterým by v některých případech bylo možné zabránit právě včasným oznámením a následným řešením situace.

Na druhou stranu je však nutné mít na paměti, že případy některých žáků a studentů mají školy a školská zařízení možnost řešit v rámci svých pravomocí a kompetencí. Jedná se zejména o oblast některých výchovných problémů. OSPOD by měl nastoupit až v případě, kdy škola vyčerpala všechny své možnosti, jak danou věc řešit. Rovněž je nutné si uvědomovat, že OSPOD nefunguje jako represivní orgán.

Jak postupovat v případech, kdy ze strany školy či školského zařízení je podezření na zanedbávání nezletilého žáka či studenta ze strany rodičů? Jak rozpoznat hranici, kdy je věc třeba nahlásit orgánu sociálně-právní ochrany dětí?

Rozpoznat hranici možného zanedbávání výchovy a péče o nezletilého, je silně individuální. Je proto nutné rozlišovat, o jakou formu zanedbávání se jedná a v případě nejasností věc s OSPOD konzultovat. Do pravomoci OSPOD rozhodně nespadá například špatná domácí příprava či špatné hygienické návyky (nejedná-li se o extrémní případy). Často však dochází k tomu, že tyto projevy působí sekundárně. Oproti tomu jsou naprosto odlišné případy, kdy je dítě ze strany rodičů vystavováno týrání a nevhodnému zacházení. Zde je bez jakýchkoliv pochybností, aby věc byla OSPOD oznámena.

Je-li tedy ze strany školy či školského zařízení jednání rodičů vyhodnoceno jako zanedbávání či nevhodná nebo nedostatečná péče, má škola povinnosti, a to i v případě podezření, věc oznámit OSPOD, a to ve smyslu ustanovení § 10 odst. 4 zákona. Oprávnění upozornit na chování rodičů je možné i ve smyslu ustanovení § 7 odst. 2 zákona. Na OSPOD pak je posouzení, zda se jedná o dítě, na které se vztahuje ustanovení § 6 zákona.

Jaká je možnost zpětné vazby ze strany orgánu sociálně-právní ochrany dětí vůči škole či školskému zařízení jako oznamovateli problémového chování nezletilého žáka či studenta? Existuje lhůta, ve které se má orgán sociálně-právní ochrany dětí začít zabývat oznámením ze strany školy?

Povinnost OSPOD sdělovat informace vyplývá z ustanovení § 51 zákona, ve kterém jsou taxativně vymezeny subjekty, kterým OSPOD sděluje informace o nezletilém a o práci s rodinou. Oproti tomu povinnost spolupráce ze strany škol a školských zařízení je upravena v ustanovení § 53 odst. 1 písm. c) d) zákona.

Možnost zpětné vazby je pak upravena ve smyslu ustanovení § 10 odst. 4 zákona, kdy mimo jiných subjektů, mají školy a školská zařízení právo požadovat informace, zda se v případě jejich žáka či studenta jedná o nezletilého, na kterého se vztahuje ustanovení § 6 zákona, či nikoliv. V tomto smyslu se OSPOD k žádosti o zpětnou vazbu vyjádří, a to ve lhůtě 30 dnů ode dne jejího obdržení. Zpětná vazba v podrobnějším rozsahu spíše závisí opět na vzájemné komunikaci mezi školou či školským zařízením a OSPOD.

Jestliže OSPOD vyhodnotí, že se na základě oznámení školy jedná o nezletilého, na kterého se vztahuje § 6 zákona, vypracovává v souladu s ustanovením § 6 odst. 5 zákona individuální plán ochrany dítěte, a to nejpozději však do 1 měsíce od zařazení dítěte do evidence OSPOD.

Do 1 měsíce by tedy OSPOD měl mít k dispozici odpovídající množství podkladů, na jejichž základě je možné individuální plán ochrany dítěte vypracovat. Mezi tyto podklady patří pochopitelně i informace získané od nezletilého, jeho rodičů, případně osob zodpovědných za jeho výchovu. Zároveň platí, že při řešení a projednávání jednotlivých věcí, postupuje OSPOD vždy s ohledem na akutnost daného případu, kdy přednost mají z pochopitelných důvodů ty případy, kdy je reálně ohrožen život a zdraví nezletilého.

Kdo je oprávněn vstoupit na půdu školy a provádět pohovory s nezletilými žáky či studenty a za jakých podmínek?

OSPOD je v souladu s ustanovením § 52 odst. 1 zákona oprávněn v souvislosti s plněním úkolů podle zákona navštěvovat nezletilé mimo jiné i ve škole a školském zařízení. V souladu s ustanovením § 52 odst. 2 zákona je OSPOD oprávněn pořizovat obrazovou, video a audio dokumentaci, je-li to třeba pro účely ochrany práv nezletilého. Při pohovoru pracovníků OSPOD s nezletilým, realizovaným ve škole nebo školském zařízení, není nutná přítomnost pedagoga či zástupce vedení školy nebo školského zařízení.

Pracovníci OSPOD jsou vzhledem ke své kvalifikaci a s odkazem na výše uvedený § 52 zákona oprávněni vést pohovor s nezletilým samostatně bez přítomnosti další osoby. Navíc ve smyslu ustanovení § 8 odst. 2 zákona má nezletilý právo se pro účely sociálně-právní ochrany dětí svobodně se vyjádřit ke všem skutečnostem, které se jej dotýkají, a to i bez přítomnosti dalších osob, včetně rodičů.

Jakým způsobem reaguje orgán sociálně-právní ochrany dětí, jestliže škola upozorní na vysokou absenci nezletilého žáka či studenta?

OSPOD si nezletilého v doprovodu rodičů, případně osob zodpovídajících za jeho výchovu, předvolává k projednání vysoké absence. Samotné projednání má podobu pohovoru, záleží na tom, zda se jedná o nezletilého, který je OSPOD znám z dříve projednávaných věcí, či nikoliv. V případě, že se jedná o první takto řešenou věc, zjišťuje se kompletní anamnéza, včetně rodinného prostředí, školní docházky, trávení volného času a zájmů, spolupráce s odbornými zařízeními a podobně. Dále je pohovor zaměřen na projednávanou věc, přičemž se rozlišuje, zda se jedná o vysokou absenci omluvenou rodičem, případně lékařem nebo o absenci neomluvenou.

Pohovor probíhá zpravidla zvlášť s nezletilým a zvlášť s jeho rodiči, resp. osobami zodpovědnými za jeho výchovu. Po jeho skončení a vyhodnocení rozhodne OSPOD o vhodném opatření. Jedná se zejména o další sledování výchovy, doporučení psychologického, případně psychiatrického vyšetření, doporučení či nařízení ambulantního či pobytového terapeutického programu ve středisku výchovné péče. V krajním případě je možné i podání návrhu k místně příslušnému soudu na uložení výchovného opatření, včetně nařízení ústavní výchovy. Tomuto by však mělo přecházet vyčerpání všech mírnějších opatření a prostředků.

Jak postupovat v případech, kdy někteří žáci nebo studenti dlouhodobě do školy nedocházejí, veškerou absenci mají od rodičů, popřípadě lékařem, řádně omluvenu, avšak rodiče se nedaří kontaktovat a nedostavují se ani na třídní schůzky? Postup ze strany orgánu sociálně-právní ochrany dětí se jeví jako pomalý. Existuje i jiná možnost řešení takové situace?

V souladu s Metodickým pokynem MŠMT k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví, čj. 10 194/2002-14 ze dne 11. 03. 2002 (dále jen „metodický pokyn“) může škola ve smyslu ustanovení článku II. odst. 2 požadovat doložení nepřítomnosti nezletilého z důvodu nemoci ošetřujícím lékařem, resp. praktickým lékařem pro děti a dorost, a to jako součást omluvenky vystavené ze strany rodiče či jiné osoby zodpovědné za výchovu nezletilého. Tento postup lze uplatnit tehdy, je-li absence rodiči opakovaně omlouvána pro nemoc a nepřítomnost nezletilého ve škole přesáhne tři dny školního vyučování.

Pokud dle názoru školy častá absence nezletilého nasvědčuje zanedbávání školní docházky, může škola ve smyslu ustanovení článku II. odst. 4 požadovat výše uvedené doložení ošetřujícího lékaře, resp. praktického lékaře pro děti a dorost, i v případě, že tato nepřítomnost nedosahuje délky uvedené v ustanovení článku II., odst. 2.

Co se týče postupu ze strany OSPOD, tento může být komplikován a de facto i mařen jak ze strany rodičů či jiných osob zodpovědných za výchovu, tak ze strany samotných nezletilých. OSPOD v takových případech využívá možností, které mu zákon nabízí, přičemž tyto možnosti mají rovněž zákonné lhůty. V souvislosti s tím se postup ze strany OSPOD může jevit jako pomalý.

Škole či školskému zařízení samozřejmě nic nebrání v tom, aby v rámci spolupráce bylo jednáno se zařízením, specializujícím se mimo jiné i na problémy související se záškoláctvím. Není podmínkou, že například ambulantnímu či terapeutickému programu v rámci střediska výchovné péče musí nutně předcházet doporučení ze strany OSPOD. K řešení touto formou se mohou rozhodnout i sami rodiče, či osoby zodpovídající za výchovu nezletilého. OSPOD pak bývá zpravidla kontaktován ze strany zařízení, které s nezletilým pracuje, a to za účelem projednání dosavadní koncepce případu.

Má škola hlásit orgánu sociálně-právní ochrany dětí vysokou absenci nezletilých žáků a studentů i v případech, že je tato omluvená?

Posouzení vysoké omluvené absence je individuální. Jsou pochopitelně případy, kdy vysoká absence je důvodná (např. z důvodu operace, dlouhodobějšího onemocnění apod.). Existují však i případy, kdy se jedná o tzv. skryté záškoláctví. V takovém případě je postup totožný jako v případě záškoláctví zjevného, tzv. pravého. Škola by tedy měla konkrétní případy zvlášť posuzovat.

V případě, že škola vyhodnotí, že vysoká absence je omluvena nedůvodně, má povinnost celou věc oznámit OSPOD, a to v souladu s metodickým pokynem a současně i Stanoviskem MPSV k postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech záškoláctví, čj. 2014/11306-231 ze dne 14. 03. 2014 (dále jen „stanovisko“). OSPOD pak řeší věc pospaným způsobem a v souladu s platnou právní úpravou.

Do jaké míry má škola řešit důsledky situace, ke kterým dochází v době, kdy jsou žáci mimo školu?

V tomto bodě je přístup ze strany škol a školských zařízení značně individuální. Záleží na konkrétním posouzení jednotlivých aspektů věci. Některé školy odmítají případné situace řešit s tím, že tyto se nestaly v době školního vyučování, v prostorách školy či v její blízkosti. Jiné školy mají naopak tendence se zabývat i situacemi, ke kterým došlo mimo školu.

Obecně platí, že v době, kdy nezletilý je mimo školu, zodpovídají za péči o něj a výchovu jeho zákonní zástupci, popř. osoby zodpovědné za jeho výchovu. Pokud však dojde k situaci, že událost z doby, kdy nezletilý byl mimo školu, má dohru v době, kdy se již nachází ve škole, měla by za této situace škola věc řešit v souladu se školním řádem.

Jak postupovat v případě, když žák nebo student je uživatelem marihuany, dosáhl zletilosti, odmítá se podrobit testům na přítomnost návykových či psychotropních látek a stejně tak nesouhlasí s informováním rodičů?

Nachází-li se ve škole žák či student, který je zjevně pod vlivem návykových či psychotropních látek, odmítá jakkoliv spolupracovat, jeví se jako jediná možnost kontaktovat zdravotnickou záchrannou službu s poukazem na to, že žák či student je v souvislosti s požitím návykové či psychotropní látky v ohrožení zdraví, popř. života. Tento postup by měl být uplatněn jak v případě nezletilých, tak i zletilých žáků a studentů.

V případě, že se jedná o zletilého žáka či studenta, není jakýkoliv zásah ze strany OSPOD možný, a to vzhledem k věcné působnosti OSPOD. Je však v pravomoci školy postupovat ve smyslu školního řádu, tj. proti žákovi či studentovi, který jej takto výrazně porušil, využít některého z možných kázeňských opatření.

Má škola možnost získat informace, jakým způsobem jednat a zacházet s nezletilým žákem či studentem v případě, že tento byl z důvodu psychiatrické diagnózy dlouhodobě hospitalizován v psychiatrické nemocnici?

Informace o tom, jak s nezletilým pracovat po skončení hospitalizace, případně jaké jsou příznaky jeho nemoci, mohou škole sdělit rodiče nezletilého, případně osoby zodpovědné za jeho výchovu. Teoreticky je možné pokusit se obrátit s dotazem i na zařízení, ve kterém hospitalizace probíhala. Zda však budou požadované informace poskytnuty a především v jakém rozsahu, nelze předem říci. Záleží na konkrétním posouzení případu, kdy je nutno mít na paměti i hledisko lékařského tajemství. Škola však musí rozhodně dbát na to, aby v souvislosti s hospitalizací nezletilého nedošlo k jeho případné stigmatizaci.

Co se týče informací o zdravotním stavu nezletilého, které může mít OSPOD k dispozici, tyto není z jeho strany možné sdělovat třetím osobám, resp. subjektům. Lékařské zprávy jsou součástí spisové dokumentace nezletilého, případně podkladové složky této spisové dokumentace. Možnost poskytování informací, resp. nahlížení do spisové dokumentace, se řídí ve smyslu ustanovení § 55 odst. 4 a § 55 odst. 5 zákona.

Druh práce	Pracovník	Telefonní číslo	Označení kanceláře
Vedoucí odboru	Mgr. Jaroslav Řihánek, MBA	518 697 488 724 009 918	přízemí, kancelář č. S11

Oddělení sociálně-právní ochrany dětí

Vedoucí oddělení Náhradní rodinná péče	Mgr. Hana Dokoupilová	518 697 479 778 527 341	I. patro, kancelář č. 29d
Náhradní rodinná péče	Mgr. Jana Novotná	518 697 487 778 542 207	I. patro, kancelář č. 29b
Kurátorka pro děti a mládež: Bohuslavice, Čeložnice, Dambořice, Hovorany, Kostelec, Kyjov, Moravany, Násedlovice, Nenkovice, Stavěšice, Strážovice, Svatobořice-Mistřín, Šardice, Uhřice, Žarošice, Želetice	Mgr. Jarmila Presová	518 697 485 724 192 124	I. patro, kancelář č. 29c
Kurátorka pro děti a mládež: Archlebov, Bukovany, Bzenec, Domanín, Dražůvky, Hýsly, Ježov, Kelčany, Labuty, Lovčice, Milotice, Mouchnice, Nechvalín, Ostrovánky, Skalka, Skoronice, Sobůlky, Syrovín, Těmice, Vacenovice, Věteřov, Vlkoš, Vracov, Vřesovice, Žádovice, Ždánice, Žeravice	Bc. Zuzana Siváková	518 697 463 778 477 151	I. patro, kancelář č. 29c
Sociálně-právní ochrana: Domanín, Hýsly, Ježov, Svatobořice-Mistřín, Syrovín, Těmice, Vřesovice, Žeravice ulice Kyjova: Brandlova, Husova, Lidická, Strážovská, tř. Komenského, Zahradní	Bc. Iveta Svobodníková	518 697 474 778 477 154	I. patro, kancelář č. S23
Archlebov, Bzenec, Čeložnice, Dambořice, Dražůvky, Kostelec, Lovčice, Moravany, Násedlovice, Uhřice, Žarošice, Ždánice, Želetice	Bc. Helena Valíčková	518 697 490 778 527 342	I. patro, kancelář č. S23

<p>Kelčany, Labuty, Skalka, Žádovice ulice Kyjova: B. Němcové, Boršovská, Bukovanská, Dobrovského, Dvořákova, Ivana Javora, Jalovcová, Karla Čapka, Koliba, Kollárova, Kostelecká, Květná, Luční, Masarykovo náměstí, Mezivodí, Moravanská, Nádražní, Nětčická, Pod Kohoutkem, Pod Lipami, Pod Vínohrady, Pod Zvonící, Polní, Seifertovo náměstí, sídliště Klínky, sídlíště M. Švabinského, sídliště Za Stadionem, Svatoborská, Školní, Tichá, tř. Palackého, Tyršova, U Malšinky, U Parku, Urbanova, U Sklepů, Újezd, Václava Bzeneckého, Vínohrady, Vrchlického, Za Humny, Žižkova, Yvetotská</p>	<p>Mgr. et Mgr. Monika Horská</p>	<p>518 697 480 778 477 169</p>	<p>I. patro, kancelář č. 29a</p>
<p>Bohuslavice, Mouchnice, Skoronice Vlkoš, ulice Kyjova: Bezručova, Čelakovského, Dr. Joklíka, Fügnerova, Havlíčkova, Chmelenc J. Úprky, Janáčková, Jiráskova, Jungmannova, Jurovského, Klvaňova, Köhlerova, Krátká, Mezi Mlaty, Mlýnská, Na Trávníkách, náměstí Hrdinů, Nerudova, Příční, Riegrova, Růžová, sídlíště U Vodojemu, Smetanova, Sv. Čech</p>	<p>Mgr. Andrea Vašíčková</p>	<p>518 697 472 778 477 178</p>	<p>I. patro, kancelář č. 29a</p>
<p>Hovorany, Nenkovice, Sobůlky, Stavěšice, Strážovice, Šardice, Věteřov</p>	<p>PhDr. Jana Trnečková, MBA, LL.M.</p>	<p>518 697 484 606 780 742</p>	<p>I. patro, kancelář č. S21</p>
<p>Bukovany, Milotice, Nechvalín, Ostrovánky, Vacenovice, Vracov</p>	<p>Bc. Veronika Janůšová, DiS.</p>	<p>518 697 491 602 512 051</p>	<p>I. patro, kancelář č. S21</p>

Psychologové		
PhDr. Jana Petrášová	DC Kyjov Strážovská 965, Kyjov	518 601 390
Mgr. Hana Němcová	Nádražní 821/50, Kyjov	737 628 050
Mgr. Monika Gasnářková Mgr. Jiří Hilčer Mgr. Kamila Kostýlková	PPP Nádražní 1333/34, Kyjov	518 615 082
Mgr. Kolaříková Mgr. Holubová	Logopedická ambulance Nemocnice Kyjov	518 601 345 518 601 346
Mgr. Jaroslav Mrkva	PPP - Kollárova 1660, Veselí n. Moravou	518 324 112 518 326 177
Mgr. Matěj Černý Mgr. Jana Kulheimová	Therapy Kyjov s.r.o. Centrum zdraví, Komenského 616, 697 01 Kyjov	518 611 590 702 144 766

Psychiatri		
Dětská psychiatrická ambulance MUDr. Zuzana Vaňková	Brandlova 1745/5, Hodonín	518 344 586
Psychiatrická ambulance pro děti a dorost MUDr. Mgr. I. Svrčková	Veselí nad Moravou + Hodonín, Březinova 17	721 868 999

Poskytovatelé sociálních služeb v regionu Kyjovsko	
Centrum sociálních služeb Kyjov, p.o. Kristýna Solusová, DiS., Bc. Simona Chvátalová - sociální pracovnice Služby: Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi <ul style="list-style-type: none"> ▪ Terénní a ambulantní práce s rodinou ▪ (i pomoc s přípravou na vyučování) ▪ Asistované kontakty ▪ Asistence při předávání dítěte ▪ Volnočasové aktivity pro veřejnost 	Brandlova 127, Kyjov 739 307 583, 777 754 460 rodinysdetmikyjov@seznam.cz www.css-kyjov.cz
Občanské sdružení Krok - Agentura pro občany Bc. Martina Chovancová - vedoucí agentury Služby: Odborné sociální poradenství Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	Sídliště Za Stadionem 1358, Kyjov 518 324 557, 739 084 422 agentura@oskrok.cz www.oskrok.cz

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Terénní a ambulantní práce s rodinou ▪ (v rámci dobrovolnictví i pomoc s přípravou na vyučování) ▪ Asistované kontakty ▪ Asistence při předávání dítěte ▪ Volnočasové aktivity pro veřejnost 	
--	--

Poskytovatelé sociálních služeb mimo region Kyjovsko

<p>Spondea, o.p.s. Pomoc osobám ohroženým domácím násilím a poradenství v obtížných životních situacích</p>	<p>Sýpka 25, Brno-Černá Pole 544 501 121 - intervenční centrum 739 078 078 541 235 511 - krizové centrum 608 118 088 krizovapomoc@spondea.cz www.ic-brno.cz www.spondea.cz</p>
<p>Středisko výchovné péče - ambulantní Bc. Kateřina Kunická, sociální pracovnice</p>	<p>Hodonín, Masarykovo náměstí 396/5 778 759 388 kunickak@svphodonin.cz http://www.svphodonin.cz</p>